

**TURUN
YLIOPISTO**

Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea

Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa

Kasvatustieteen proseminaari

Laatijat:

Tytti Penttinen

2210476

Henna Rajalampi

2408271

Ohjaaja:

Sari Silmäri

22.12.2024

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Proseminaari

Oppiaine: Kasvatustieteen proseminaari

Tekijä(t): Tytti Penttinen ja Henna Rajalampi

Otsikko: Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea

Ohjaaja(t): Sari Silmäri

Sivumäärä: 41 sivua

Päivämäärä: 22.12.2024

Inkluusio takaa jokaisen lapsen tasavertaisen osallisuuden, omassa lähimmässä päiväkodissa. Inklusion myötä varhaiskasvatustyksikön tulee tarjota lapselle laadukasta pedagogista varhaiskasvatusta, lapsen kasvun ja kehityksen tuki huomioiden. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kolmiportaista tukea, ammattitaitoisen varhaiskasvatushenkilöstön johdolla. Varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen. Jos yleinen tuki ei riitä haetaan lapselle tehostettua tai erityistä tukea. Joka toimintakausi varhaiskasvatuksen opettajat kirjoittavat lapselle henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman, jonka avulla lapselle suunnitellaan pedagogisesti oikeanlainen tuen tarve ja häntä parhaiten palvelevat tavoitteet toiminnalleen, sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi.

Proseminarityön tutkimuskohteena on varhaiskasvatusikäisten lasten (3-5v.) varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten tuki varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa meillä on ollut käytössä 23 (N=23) varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tutkimuksen kohteena oli kahden päiväkodin suunnitelmat. Tutkimuksessa keskitytään varhaiskasvatuksen kolmiportaiseen tukeen ja tuen eri muotoihin. Tarkastelimme varhaiskasvatussuunnitelmista lasten tavoitteita eri tuen muodoista ja millaisia toimenpiteitä on kirjattu tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tutkimuksessa saimme selville, että yleisen tuen tavoitteet ja toimenpiteen erosivat paljolti korkeammista tuen muodoista. Tehostetun ja erityisen tuen lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet olivat paljon yksityiskohtaisemmin pedagogisesti suunniteltuja, kuin yleisen tuen lapsilla.

Avainsanat: Varhaiskasvatussuunnitelma, Yleinen tuki, Tehostettu tuki, Erityinen tuki.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Lasten erilaiset tuen tarpeet	7
2.1	Jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen	13
2.2	Tehostetulla tuella yksilöllisempää tukea	14
2.3	Voimakkain tuen muoto on erityinen tuki	15
3	Pedagogisten asiakirjojen ja kirjaamisen merkitys	17
4	Tutkimuksen toteuttaminen	20
4.1	Tutkimuskysymykset	20
4.2	Laadullinen tutkimus menetelmä	21
4.3	Varhaiskasvatussuunnitelmat aineistona	22
4.4	Aineiston analysointi	23
5	Tutkimustulokset	26
5.1	Varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet	26
5.2	Varhaiskasvatussuunnitelmien toimenpiteet ja menetelmät	28
5.3	Johtopäätökset	31
5.4	Tutkimuksen luotettavuus	33
6	Pohdinta	35
	Liitteet	39
	Liite 1. Tietosuojailmoitus	39
	Liite 2. Vanhempien lupa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöön	39
	Lähteet	40

1 Johdanto

Vuonna 2006 YK:n yleiskokous hyväksyi vammaisten henkilöiden annetun yleissopimuksen. Vammaissopimus on ihmisoikeussopimuksena todella tärkeä, sillä sopimus kokoaa kaikilta elämän alueilta vammaisten oikeudet yhteen. Sopimus kuvaa kaikki ne oikeudet tukeen ja apuun, joita vammaisen tarvitsee. Se takaa oikeuden syrjimättömyyteen ja tasa-arvoisen mahdollisuuden tehdä ja toimia normaalisti kehittyneen lapsen tavoin. Vammaisen lapsen tulee saada yhdenvertaisesti tehdä samoja asioita kuin toisetkin lapset. (Pollari & Ahola 2015, 290-292.) Tämän myötä nostettiin esille, kuinka jokainen lapsi on aktiivinen oppija omine vahvuuksineen. Erilaisuuden arvostaminen kasvatuksessa kasvoi ja se huomioitiin myös lasten opetuksessa. (Määttä & Rantala 2016, 44-45.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kirjattu, että varhaiskasvatuksessa toimitaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Inklusiivisuus tarkoittaa sitä, että jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen hänen omissa lähipäiväkodissansa ja hänelle tulee tarjota taitotasonsa mukaista pedagogisesti laadukasta varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2022.) Tämä tarkoittaa sitä, että YK:n hyväksymä vammaisten henkilöiden yleissopimus takaa jokaiselle lapselle oikeuden laadukkaaseen varhaiskasvatukseen hänen omissa varhaiskasvatusyksikössään.

Varhaiskasvatuksen lakiuudistuksen 1.8.2022 myötä määriteltiin, että varhaiskasvatuksessa noudatetaan samoja tuen muotoja kuin koulussakin (opetus- ja kulttuuriministeriö, 2022). Varhaiskasvatuksella ei ole aiemmin ollut yhtenäistä lakia tuen toteutumiseksi. Lakiuudistuksen myötä sivistysvaliokunta korostaa, että julkisella ja yksityisellä puolella on samanlaiset velvollisuudet järjestää tuki lapselle. (Alila, Eskelinen, Kuukka, Mannerkoski, Vitikka 2022, 21.) Lakiuudistuksen myötä varhaiskasvatuksessa noudatetaan koulun tavoin kolmiportaista tukea, johon kuuluu yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki inklusiivisten periaatteiden mukaisesti kuten varhaiskasvatuslaki sen edellyttää. Kolmiportainen tuki turvaa lapselle hänen kehitystensä, oppimista ja hyvinvointia tukevaa opetusta. Kolmiportaisen tuen myötä lapsella on samanlainen tuki hänen kasvaessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja kouluun. (Sandberg 2023, 29.)

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa, että varhaiskasvatuksen tulee tarjota lapselle hänen tarpeidensa mukainen tuki heti, kun tuen tarve havaitaan. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen yksilöllistä oppimista, kehitystä ja hyvinvointia lapsen ikä huomioiden. Varhaiskasvatussuunnitelmaan, eli

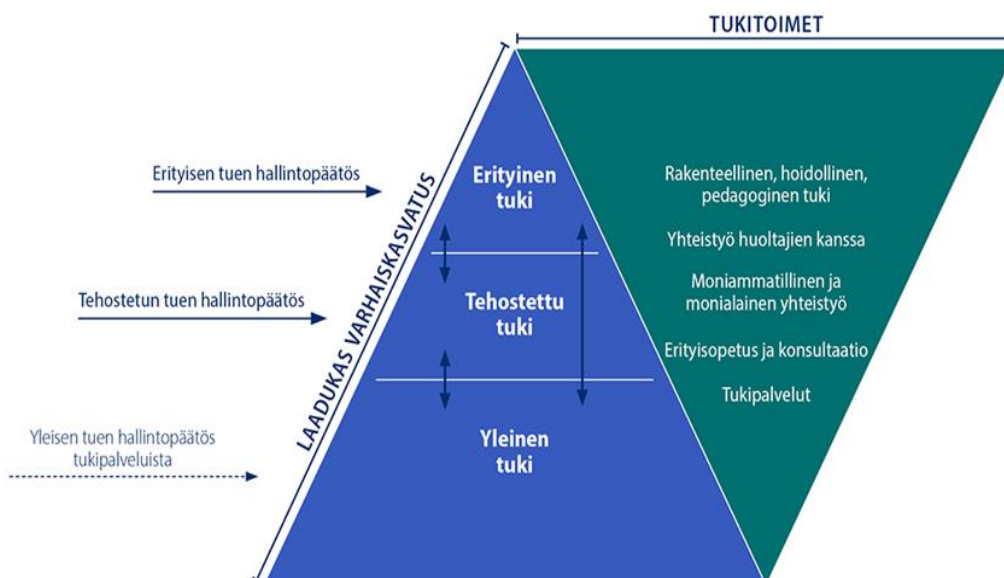
lyhennettynä vasu, tulee kirjata lapsen tuki ja toimenpiteet, jotka tukevat lasta. Lapsen tuen tarve huomioidaan varhaiskasvatusryhmässä joustavin järjestelyin. (Vasu 2022, 58.)

Proseminaarityön tutkimuskohteena on varhaiskasvatukseen lasten (3-5v.) varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten tuki varhaiskasvatuksessa. Tutkielmassa keskitytään varhaiskasvatuksen kolmiportaiseen tukeen ja tuen eri muotoihin. Miten lapsen tukeen liittyvät periaatteet rakentuvat kolmiportaisella tuella. Tutkimuksessa analysoidaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmia lukemalla ja kirjaamalla ylös sinne kirjattuja pedagogisia tavoitteita ja tavoitteiden saavuttamiseen kirjattuja menetelmiä. Kirjausten pohjalta analysoidaan, miten tuen muodot näkyvät kirjauksissa. Tutkimuksessa nostetaan esille, millainen on hyvä pedagoginen kirjaaminen ja millaista tukea lapsille on kirjattu heidän varhaiskasvatussuunnitelmiinsa. Millä tavoin varhaiskasvatussuunnitelmassa näkyy lapsen yksilöllinen tuen tarve. Tutkielmassa verrataan millä tavoin varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet eroavat lapsilla, joilla ei ole tukea niihin lapsiin nähden, joilla on tuki. Tutkielmassa verrataan myös kahden eri tuen muotoa, tehostettu tuki ja erityinen tuki.

2 Lasten erilaiset tuen tarpeet

Varhaiskasvatuslaki vaatii, että jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tulee taata jokaiselle lapselle laadukasta pedagogista hoitoa, joka tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Lapselle tulee tarjota sellaista tukea kasvulleen ja kehitykselle, kuin lapsi tarvitsee. Jos lapsi tarvitsee lisätukea, tulee se suunnitella ja järjestää lapsen kasvu ja kehitys huomioiden. Kun tuen tarvetta ei enää ole tai tuen tarve on vähentynyt, voidaan tukea laskea. (3§ 15a § Varhaiskasvatuslaki 2022.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet mutta myös oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tuen tarpeet. Tämän pohjana on lapsen kolmiportainen tuki, joka tarjoaa tuen lapsen kasvuun ja oppimiseen. Jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen. Kun tuen tarvetta on enemmän, haetaan lapselle tehostettua tai erityistä tukea. Lapsella on oikeus tukeen hänen omassa varhaiskasvatus ryhmässään heti tuen ilmettyä. (Sandberg 2023, 29.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettava tuki

(Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022)

Kolmiportaisen tuen alkaessa varhaiskasvatuksessa 2022, neljän yliopiston voimin alkoi tutkimus, miten inklusio ja tuen muodot näyttäytyvät varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Vaka-tuki hankkeessa keskityttiin nimenomaan inklusion toteutumiseen varhaiskasvatuksessa Itä-Suomen yliopiston ja professori Päivi Pihlajan johdolla. Tutkimuksessa huomattiin, että inklusion käsite oli vielä vieras monille

varhaiskasvatuksessa työskentelevälle ja tästä syystä inklusiivinen tuki saattoi olla vajavaista. Laajojen tutkimusten myötä alustavat tulokset antoivat viitteitä siihen, että kuntien välillä on isoja eroja inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumisesta. Kentällä kaivataan selkeitä ohjeita siihen mitä lakiuudistus kunnilta vaatii, jotta varhaiskasvattajat voivat toteuttaa inklusiivista varhaiskasvatusta. Vaka-tuki hankkeessa todettiin, että aiheen tutkiminen on tärkeää ja asiaan perehtyminen jatkuu myös vaka-tuki työryhmän osalta. (Vaka-tuki hanke, 2023.)

Heiskanen ym. tutkimuksessa Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa nostettiin esille, kuinka henkilöstölle oli vierasta mitä kolmiportainen tuki tarkoittaa, vaikka se oli kunnassa käytössä. Lisäksi käsitteen inklusio merkitys oli vieras. Koettiin, että tuki koskee vain lapsia, joilla on diagnosoitu tuen tarpeita. (Heiskanen, Neitola, Syrjämäki, Viljamaa, Nevala, Siipola & Viitala 2021, 85-87.)

Myös opetus ja kulttuuriministeriön teettämässä tutkimuksessa kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta alkuselvityksessä kävi ilmi, että oppimisen ja kehityksen tuki varhaiskasvatuksessa toteutuu hyvin vaihtelevasti mikä asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan. Tuen tarjoaminen nousee haastavaksi erityisesti silloin kun tuki lapsella on vaativaa. Selvityksen mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee inklusion käsitteen epäselväksi. Tutkijaryhmän johtopäätökset johtivat ajatuksiin, että varhaiskasvatustalakea tulisi yhtenäistää. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökuntaa tulisi perehdyttää inklusioon ja tarjota lisäkoulutusta, joka tukisi inklusion periaatetta. Työryhmän tavoitteena oli myös alalle kelpoisen henkilökunnan saamisen parantaminen, jotta tuki toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla käytännössä. Tutkijaryhmä esitti, että kehityksen ja oppimisen tuen resursointia on kehitettävä sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. (Alila ym. 2022 18-19.)

Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta tutkimukseen kuuluvat tahot nostivat yleisenä kehittämiskohteenä esille, kuinka tärkeää on, että inklusion käsite määritellään ja selkeytetään. Määrittelyn puutteesta johtuen inklusion erilaiset tulkinnat näkyvät haasteena inklusion toteutumiselle. (Alila ym. 2022, 16.) Suomessa varhaiskasvatuksessa käsitettä inklusio ei käsitetä samalla tavoin kuin poliittiset toimijat, lainsäätäjät ja varhaiskasvatuksen toteuttajat sen ymmärtävät. Suomessa lapsen kehityksen ja oppimisen tuki on pitkään toteutettu integraation pariaatteella. Varhaiskasvatuksessa on toimineet integroidut erityisryhmät, jotka ovat tavallista lapsiryhmää pienempiä ja ryhmässä suurin osa lapsista on tyypillisesti kehittyneitä ja pienempi osa tukea tarvitsevia. Oleellista näissä ryhmissä on ollut, että ryhmissä toimii kokoaikaisesti

erityisopettaja, tarjoten erityisopetusta tuen lapsille. (Alila ym. 2022, 69.) Tästä syystä ajatus inklusiosta ja tukea tarvitsevien lasten sijoituspaikasta on vielä epäselvä ja tuen saanti saattaa olla alkutekijöissä ns. tavallisissa ryhmissä. Inklusiivisen ajattelun myötä erityisryhmiä on vähennetty ja tavallisissa varhaiskasvatusryhmissä lapsen yksilölliset tuen tarpeet eivät aina toteudu. Keskitetyt erityisryhmät mahdollistaisivat osaltaan sen, että ryhmässä on kohdennettua tietoa ja osaamista sekä kohdennetumpia tuen välineitä käytössä lapsen tarpeet ja haasteet huomioiden. Inklusion myötä lapset sijoitetaan omaan varhaiskasvatusyksikköön yleisiin ryhmiin, jossa tarjotaan lapsen tarpeiden mukaista tukea. Jos lapsi ei tarvitse erillistä päätöstä tai diagnoosia, saa hän tukea yleisen tuen periaatteella. Tarvittaessa lapselle haetaan tehostettua tai erityistä tukea. Lapselle tarjottava tuki tulee olla yksilöllistä ja lapsen tarpeita huomioivaa. Tuen systemaattinen suunnittelu edesauttaa tuen toteutumisessa. Suunnittelu ja sen toteutuminen auttavat myös arvioinnissa ja jatkuvuudessa. On tärkeää tehdä yhteistyötä niin lapsen kuin lapsen perheen kanssa, jotta tuki vastaa lapsen tarpeita mahdollisimman hyvin. (Heiskanen 2019, 100.)

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty, että varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelmasta vastaa opettajaksi kelpoinen henkilö, yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen vanhempien kanssa. (23 § Varhaiskasvatuslaki 2022.) Varhaiskasvatuksen opettaja havainnoi lapsiyksilöiden oppimista ja kehitystä. Havainnot kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan eli vasuun. Kasvattajat tekevät yhteistyötä vanhempien kanssa hankkimalla erilaista tietoa lapsesta ja hänen tavastaan toimia. Varhaiskasvatuksessa tiedon hankkiminen perustuu havainnointiin, erilaisiin valmiisiin lomakkeisiin ja arviointivälineisiin. Toiminnan perustana on lapsi ja tämän vuoksi on tärkeää kuulla myös lasta itseään, jotta pedagoginen opetus vastaisi hänen tarpeitaan. Lapsen jatkuva havainnointi, seuranta ja arviointi auttavat varhaiskasvatuksen opettajaa huomaamaan mahdollinen tuen tarve, sekä muut oppimisvaikeudet. Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee toimintaa huomioiden lapsen lähikehityksen vyöhykkeen, sekä yksilölliset tarpeet. Lapsi voi saada tukea myös toisilta lapsilta, opetusvälineistä ja materiaaleista. Hyvän pedagogiikan keskeisin toimintamuoto on arviointi. Kasvattaja arvioi niin lapsen kehitystä kuin omaa toimintaansa suhteessa lapseen. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsen 2020, 57-59.) Lapsiryhmässä aikuisen rooli on suuri, sillä aikuisen tehtävä on tunnistaa lapsiryhmässä lasten välisiä suhteita, toimintaa ja haasteita ja pyrkiä kasvatuksellisin keinoin puuttumaan toimintaan niin, että lasten väliset hierarkkiset asemat eivät vahvistu, vaan jokaisella lapsella on tasavertaiset mahdollisuudet toimia yhdenvertaisesti ryhmässä. (Määttä & Rantala 2016, 119.)

Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta tutkimuksessa, kuten muissakin vastaavissa tutkimuksissa, tutkijat nostivat esille, että varhaiskasvatuksessa inklusion tuntemus on vielä alkutekijöissään. Tutkimusten tuloksissa pidettiin tärkeänä henkilöstön, erityisesti opettajien, perehdyttämistä ja kouluttamista inklusion periaatteiden mukaisesti, jotta opettajalla olisi mahdollista tiimensä kanssa toteuttaa laadukasta ja pedagogista inklusiivista varhaiskasvatusta. Erityisen tärkeää koulutuksessa pidettiin nimenomaan sitä, miten ryhmässä kohdataan tuen tarpeessa olevat lapset eli vahvistetaan erityispedagogista osaamista. Sen lisäksi, että henkilöstöä tulisi kentällä lisää kouluttaa, on tärkeää panostaa myös yliopistoissa inklusiivisen varhaiskasvatuksen opintoihin. Tutkimuksessa tuotiin myös esille, kuinka tärkeää on saada varhaiskasvatukseen koulutettuja opettajia ja erityisopettajia lisää, jotta laadukas varhaiskasvatus toteutuisi. (Alila ym. 2022, 117,120,127)

Jotta inklusiivista varhaiskasvatusta saadaan parannettua varhaiskasvatuksessa, tulee varhaiskasvatuksen opettajan tuntee inklusiiviset käytänteet ja periaatteet. Opettajalla on vastuu tiimensä johtamisesta, joka on osallisena lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Opettajan vastuulla on myös lapsikohtaiset suunnitelmat ja niiden laatiminen ja arviointi. Lisäksi opettajan tulee pystyä perehdyttämään tiimensä toteuttamaan suunnitelmia, joita vasuihin on kirjattu. Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta tutkimuksessa tuotiin esille, kuinka päiväkodeissa johtajan tulisi mahdollistaa opettajalle riittävä ja säännöllinen aika suunnitella yksin ja yhdessä tiimensä kanssa pedagogisesti laadukasta inklusiivista tukea lapsiryhmälle. Varhaiskasvatusyksikössä on tärkeää, että johtajasta koko henkilöstöön tunnetaan inklusiiviset periaatteet ja pystytään suunnitella arkea lasten parasta ajatellen. (Alila ym. 2022, 118-119.)

Useimmilla lapsilla tulee erilaisia tuen tarpeita jossain vaiheessa elämäänsä. Jokainen lapsi on oma yksilönsä, jolla on omia vahvuuksia ja mielenkiinnonkohteita, mutta myös erilaisia tuen tarpeita. Varhaiskasvatus tarjoaa tukea lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Tarkasteltaessa lapsen yksilöllisiä tarpeita käytetään käsitettä lapsen tuki. Lapselle tarjottava tuki muodostuu pedagogisista, rakenteellisista ja hoidollisista tuen muodoista, erityisopettajan palveluista, yhteistyöstä ja tukipalveluista. Tuki laajenee ja vahvistuu lapsen tarpeisiin nähden ja siihen tarvitaan hallinnollinen päätöksenteko. (Heiskanen, Pyökkimies & Syrjämäki 2022, 38,40.) Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta tutkimuksessa todettiin, että on tärkeää keskittyä jo alle 3-vuotiaiden tuen tarpeisiin. Varhainen tuki ja

puuttuminen estää vaikeuksien pahenemista ja tukee lapsen kehittymistä parempaan suuntaan. Iän myötä haasteiden kasvaessa, tukemisprosessi vie enemmän aikaa. Tästä syystä on tärkeää tunnistaa tuen tarve ajoissa, dokumentoida ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä tarvittavin toimenpitein. Alle 3-vuotiaissa on tärkeää keskittyä vuorovaikutustaitoihin ja pedagogisesti vahvaan arjen ja toiminnan suunnitteluun huomioiden ryhmän erityistarpeet. Varhaisen puuttumisen ja tukemisen tärkeänä osana pidetään, että myös pienten puolella on koulutettu opettaja ja tiimi, joka pystyy tarjoamaan pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen jo pienestä alkaen. (Alila ym. 2022, 123.)

Kasvattajan tehtävä on tukea lapsen minäkuvan kehitystä ryhmässä. Erityisen tuen lapsen oma minäkuva ryhmässä kasvaa kohti vammaisuuden identiteettiä silloin, kun lapsi ei pysty ryhmässä samaan kuin muut lapset. Hän tunnistaa itsensä vammaiseksi, fyysisestä tai psyykkisestä erilaisuudestaan, kokemuksestaan sekä ulkoisesti asetetuista rajoituksista. Ryhmän lasten näkökulmasta lapsi määrittyy ryhmässä erilaiseksi. Lapset näkevät ja huomaavat herkästi toistensa erilaisuuksia. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta ihmisihanne on sellainen, jossa ei nähdä erilaisuutta tai moninaisuutta, vaikka puheen tasolla moninaisuutta tuodaan esiin rikkautena. Yhteiskunnallinen näkemys ajaa käytännössä meidät kaikki kohti normaalin ihmisen roolia. Normaalilla viitataan arkikielessä tavallisen tai totutun sijaan huippuyksilöön. Jos lapsi ei täytä normaaliuden kriteereitä, hänet nähdään poikkeavana, jolloin hän tarvitsee tukea suoriutuakseen lapsiryhmän normaalista arjesta. (Määttä & Rantala 2016, 41–48.)

Puhuttaessa normaaliudesta tai tyypillisestä kehityksestä, nousee kysymys siitä, kenen velvollisuus on viime kädessä määrittellä lapsen erityisyys ja millä perusteella. Varhaiskasvatuksen opettaja havainnoi työssään lapsien tyypillisten kehityksen muotojen poikkeavuuksia ja omien johtopäätösten pohjalta, hän voi käydä keskustelua lapsen huoltajien sekä moniammatillisessa yhteistyössä eri tahojen kanssa. (Määttä & Rantala, 2016. 123). Varhaiskasvatuksessa opettaja yhdessä tiiminsä kanssa tukee lapsen kasvua ja kehitystä omien havaintojensa pohjalta, mutta opettaja ei tee lapsesta diagnooseja.

Ennen kuin varhaiskasvatusryhmässä voidaan pohtia lapsen yksilöllisiä tuen tarpeita ja millaista tukea varhaiskasvatus tulee lapselle tarjoamaan, tulee ryhmässä olla yleisen tuen menetelmät käytössä. Varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi saa tukea kasvulleen ja kehitykselleen jokapäiväisissä arjen tilanteissa. Osallistuminen varhaiskasvatukseen on jo tukea itsessään. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa on ryhmässä otettava huomioon, miten ryhmässä

lähdetään toteuttamaan pedagogisia järjestelyjä ja toimintatapoja. Tähän kuuluu suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Jokaisen lapsen pedagogisena apuna toimii myös selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen. Nämä asiat tukevat koko ryhmää ja ehkäisevät arjen vaikeuksien syntymistä. (Vasu 2022, 61.) Kun yleisen tuen menetelmät ovat käytössä, voidaan lapselle miettiä muita tuen keinoja. Varhaiskasvatuslaki velvoittaa, että lapsella on oikeus saada tukea kasvulleen ja kehitykselleen myös varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Erityisopettajan tehtävänä on antaa niin konsultaatiota kuin opetuksellista tukea. (15c § Varhaiskasvatuslaki 2022.) Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on vastuu huolehtia, että lapsi saa tarvitsemansa tuen. Erityisopettajan työnkuvaan kuuluu osallistua lapsen tukea koskevien päätöksien kirjaamiseen, ja hänellä on myös vastuu tuen toteutumisesta käytännössä. Erityisopettajan työ on ennakoivaa ja ennaltaehkäisevää, mikä on tärkeää lasten tukemisen kannalta. (Neitola 2022, 116-117.)

Laadukas inklusiivinen varhaiskasvatus tukee kaikkia lapsia. Inklusiivisen periaatteen pohjalta lapsella on laajemmat ja monipuolisemmat mahdollisuudet päästä harjoittelemaan sosiaalisia taitoja ja leikkitaitoja erilaisissa yhteisöissä. Myös oppimisympäristön tarkka suunnittelu on todettu tukevan jokaisen lapsen kielellisiä ja kognitiivisia taitoja. Inklusiossa ei ole oleellista määrittellä lapsia sen pohjalta millainen lapsi on, vaan varhaiskasvatuksen tulee kiinnittää huomiota ympäristöön ja siinä oleviin vaikuttaviin tekijöihin ja niiden poistamiseen. Isoin tekijä ryhmän haasteille on usein ympäristössä vaikuttavat tekijät. Lapsella ei ole tarvetta muuttua vaan ympäristön tulee muuttua lapsen tarpeet huomioivaksi. (Viitala 2019, 55.)

Heiskanen ym. tutkimuksessa kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen erityisopettajat toivat esille, kuinka vähän heitä on kentällä tukea tarvitsevien lasten määrään nähden ja kuinka heidän aikansa ei riitä tukemaan kaikkia tukea tarvitsevia. Kentällä koettiin myös, että henkilöstön ammattitaidolla ja osaamisella on suuri merkitys, jotta lapset saavat parhaan mahdollisen tuen. Tutkimuksessa tuli esille varhaiskasvatuksen erityisopettajien vähyyden lisäksi henkilöstöpula, avustajien puute ja muiden tukipalveluiden kuten puheterapeuttien vaikea saatavuus lapsen tueksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toi tutkimuksessa esille toiveen, että erityisopettajia ja avustajia olisi enemmän arjen tukena. (Heiskanen ym. 2021, 77,90-93.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää suunnitella ennaltaehkäisevästi arki siten, että tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan jo ennalta. Tukiprosessi saattaa olla hidasta mutta tuen eteen pystyy aloittamaan työn jo ennen tuen päätösten tuloa. Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden tutustuessa lapseen, pystyvät he ennen aikaisesti jo alkaa ennakoiden lukea merkkejä lapsen

tuen tarpeesta. Kun niihin reagoidaan heti, pohditaan tarvittavat tuen keinot ja koko ryhmän henkilökunta sitoutuu niiden mukaan toimimaan, voidaan varhaisella puuttumisella ennaltaehkäistä lapsen huonon käytöksen etenemistä, oppimisvaikeuksien etenemistä ja vahvistaa lapsen itseluottamusta oikeaan suuntaan. Näin lapsen on myös mahdollista vahvistaa omaa toimintaansa. (Sandberg 2024, 53-56.) Jotta lapsi saa tarvitsemansa tuen välittömästi, on tärkeää, että päiväkodeissa on tarvittava määrä ammattitaitoista henkilökuntaa, jotka voivat lasta parhaalla mahdollisella tavalla tukea.

Yhteiskunnallisesti tuen tasot ja tuen saaminen on usein median sekä keskustelupalstojen kärkisijoilla keskustelun aiheena. Aihe puhututtaa monia ja usein kuuleekin kuinka vanhemmat ovat tyytymättömiä tuen tasoon tai lapsen henkilökohtaisten tukien puutteellisuus huolettaa. Ryhmä koot ovat suuria ja tuen tarvisijoiden määrä on noussut viime vuosina. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjatut toimintamallit eivät aina toteudu arjessa. Huoltajille on usein myös epäselvää eri tuen tasot ja mitä mihinkin tuen tasoon kuuluu. (Sandberg 2024, 8-9.) Heiskanen ym. tutkimuksessa varhaiskasvatuksen henkilöstö toivoisi, että kolmiportainen tuki avattaisiin henkilöstölle siten, että kaikkien olisi helppo sitoutua siihen. Henkilöstö toivoisi, että myös perheille kolmiportaisen tuen selkeyttäminen auttaisi yhteistyötä henkilöstön ja perheiden välillä. (Heiskanen ym. 2021, 92.)

Tuen muodosta riippumatta, jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja tuen saamiseen sen pohjalta, millaista tukea hän tarvitsee. Laadukkaan varhaiskasvatuksen arvoperusta on pedagogiikka. Kaikki lapset oppivat ja kehittyvät omaan tahtiinsa. Varhaiskasvatuksen tarjoama pedagoginen tuki, tarjoaa lapselle mahdollisuuden kehittää omia taitojaan lapsilähtöisesti, täysin lapselle sopivalla omalla tahdilla. Tärkeintä on, että lapsi on aina varhaiskasvatuksen keskiössä ja edetään yhdessä varhaiskasvattajien, sekä perheen kanssa kohti yhteistä päämäärää. (Sandberg 2023, 18.) Jotta yhteinen päämäärä löytyy, voidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa kuvailla kartaksi, joka pedagogisesti laadukkaalla tavalla tehtynä, tukee ja ohjaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla ja saavuttamaan määränpään (Sandberg 2023, 27-28).

2.1 Jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen

Yleisessä, tehostetussa ja erityisessä tuessa, lähtökohtana on pedagogisesti vahva ja laadukas varhaiskasvatus. Yleistä tukea tarjotaan jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle, joka sitä tarvitsee. Yleistä tukea ei haeta erikseen vaan lapsen tuen intensiteetti, kesto ja

systemaattisuus kasvavat lapsen tarpeiden mukana. Yleisessä tuessa lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan eli vasuun kirjataan yksilöllisiä tavoitteita ja yksittäisiä tukimuotoja. Jos tuen tarve kasvaa, aletaan lapselle hakea tehostettua tukea. (Heiskanen ym. 2022, 42.) Yleinen tuki siis vastaa lapsen tuen tarpeisiin ensimmäisenä. Yleinen tuki tarjoaa yksittäisiä tuen keinoja, yksittäisiin tuen tarpeisiin ja niillä pyritään vaikuttamaan tilanteisiin ennaltaehkäisevästi. Yleisessä tuessa lapsen tuki on lyhytkestoista ja sitä tarjotaan se hetki kuin lapsi sitä tarvitsee. Tehostetussa ja erityisessä tuessa, tuki on yleensä pidempiaikaista tukea. (Vasu 2022, 62.)

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen myöntämistä, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä (Varhaiskasvatuksen perusteet 2022, 60). Tukitoimet toteutetaan yhteistyössä moniammatillisen henkilöstön kanssa. Lapsille tarjotaan hyvin suunniteltua ja pedagogisesti laadukasta opetusta, jossa tukitoimien vahvuusperustana on jokaisen lapsen yksilöllinen huomaaminen. Suunnitelman lähtökohtana voidaan pitää ratkaisukeskeisyyttä ja lapsen henkilökohtaisten vahvuuksien löytämistä. (Sandberg 2024, 32.) Jotta lapsi saisi tuen heti tuen tarpeen ilmetyä, tulisi yleisen tuen aloittamiseen ja toteuttamiseen liittyvää säätelyä avata niin varhaiskasvatuslakiin kuin perusopetuslakiin. Yleisessä tuessa tulisi nimenomaan panostaa tuen tarpeisiin, etteivät ne pääse kasvamaan liian suureksi ja tämän vuoksi yleisen tuen tehtävää tulisi selkiyttää ja vahvistaa. (Alila ym. 2022, 92.)

Yleinen tuki koskee koko varhaiskasvatusryhmää. Tuen toteutuminen näkyy muun muassa ryhmän struktuurissa, joustavassa ryhmittelyn toteutumisessa, aikuisten ja lasten vuorovaikutuksen laadussa ja oppimisympäristön rakentamisessa. Nämä kaikki rakennetaan ja suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatushenkilöstön, sekä huoltajien kesken. Yleisessä tuessa pedagoginen tuki nähdään auttavan koko ryhmän tarpeita. (Käyhkö 2022, 58.)

Jokaisella lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, ohjausta ja opetusta lapsuudesta aina aikuisuuteen saakka. Sen vuoksi pedagoginen suunnitelmallisuus ja opetuksen sisällöllisyyden tärkeys on suuressa roolissa varhaiskasvatuksesta peruskouluun, sekä siitä eteenpäinkin. Hyvin suunniteltu työ on aina jo puoliksi tehtyä. (Sandberg 2024, 13.)

2.2 Tehostetulla tuella yksilöllisempää tukea

Kun yleinen tuki ei ole lapselle riittävää, voidaan lapsen kanssa siirtyä tehostettuun tukeen. Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää. Tuki saattaa olla lyhytkestoista mutta tarvittaessa sitä voidaan jatkaa niin pitkään kuin lapsi tukea tarvitsee.

Tehostetun tuen päätöstä haetaan heti kun tuen tarve havaitaan. Tuen ilmentyessä tulee lapselle suunnitella toimintatavat, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. (Vasu 2022, 63.)

Tehostetussa tuessa yhteistyö vanhempien kanssa on tiiviimpää. Tilanteita ennakoidaan ja suunnitellaan tarkemmin, jotta lapsi pystyy toimimaan paremmin ryhmässä sekä yksilöllisesti. Tukikeinoina voi olla esimerkiksi tukikuvat, viittomat, mallittaminen ja sanallistamalla lyhennetyt selkeät ohjeet. Myös ryhmän henkilökunnan vastuualueet mietitään uudelleen, jotta yksilöllinen avustus vastaa tuen tarvetta. (Käyhkö 2022, 58.)

Tehostetun tuen ilmetessä tulee lapselle hakea tuen myöntämiseksi hallintopäätös (Vasu 2022, 63). Hallintopäätös varhaiskasvatuksessa tarkoittaa viranomaisten tekemää päätöstä, joka liittyy lapsen varhaiskasvatukseen. Päätöksiä esimerkiksi lapsen päivähoidopaikasta, varhaiskasvatussuunnitelmasta, lapsen tuen tarpeesta tai muista varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista. Hallintopäätöksellä on oikeudellisia vaikutuksia ja se perustuu lainsäädäntöön, sekä kunnallisiin sääntöihin ja käytäntöihin. Hallintopäätökseen voi myös liittyä mahdollisuus valittaa päätöksestä, mikäli perhe ei ole tyytyväinen oikeanlaiseen päätökseen.

2.3 Voimakkain tuen muoto on erityinen tuki

Erityistä tukea haetaan silloin kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei ole riittävää tai jos tuen tarpeen syynä on esimerkiksi kehityksen viivästymää, vamma, sairaus tai jokin muu toimintakykyyn merkittävästi vaikuttava tuen tarve. Erityinen tuki on vahvin tuen taso. Tarpeen vaatiessa lapsi voidaan siirtää suoraan erityisen tuen piiriin. (Vasu 2022, 63.)

Varhaiskasvatuksen kasvattajat saattavat päätyä tilanteeseen, jossa he tuovat esille havainnot lapsen erityisistä ominaisuuksista tai piirteistä ensimmäistä kertaa. Tällöin he saattavat olla ensimmäinen taho, joka nostaa asiat tarkastelun alle. Huoltajille tilanne voi aiheuttaa negatiivisia tunteita tai ahdistusta, mikä vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Huoltajien lapsen kohdistuvat toiveet ja odotukset tulevaisuuden suhteen saattavat romuttua, mikäli heillä ei ole itsellään ennakoivia ajatuksia lapsen poikkeavuudesta. Usein poikkeavuuteen liitetään negatiivisia mielleyhtymiä ja haasteita. (Määttä & Rantala 2016, 161–163 ja 171).

Erityinen tuki on tarpeellinen, kun lapsella on esimerkiksi vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymästä tai muusta merkittävästä toimintakykyä heikentävästä syystä johtuva vahva oppimisen ja kehityksen tuen tarve. Tällöin lapsi tarvitsee usein pienempää ryhmää ja henkilökohtaista aikuisen apua, tukea ja tarkempia erityispedagogisia menetelmiä.

Varhaiskasvatuksen opettajan tuki on erityisen tuen lapsille tarpeen. Varhaiserityiskasvatuksen tavoitteena on turvata kaikille lapsille mahdollisimman yhtenäinen ja laadukas varhaiskasvatus, jossa lasten erityisen tuen tarpeisiin vastataan monialaisesti. (Käyhkö 2022, 59.) Erityisessä tuessa tulee huomioida useat tuen muodot ja tukipalvelut. Erityinen tuki on lapselle kokoaikaista ja jatkuvaa. Kun lapsi tarvitsee erityistä tukea, tulee siihen hakea hallintopäätös, aivan kuten tehostetussa tuessakin. (Vasu 2022, 63.)

Kun pohditaan erityisen tuen lasta ja hänen omaa identiteettiään ja minäkuvaansa, on hyvä miettiä myös sitä, saako lapsi kokea itsensä hyväksytyksi ja tavalliseksi omien piirteidensä kanssa arjessa. Segregaation vastustamiseksi on inklusiivisen ajatuksen mukaan tuotu erityistä tukea tarvitsevat lapset päiväkotien ryhmiin ja tuen mahdollisuudet tarjottu, mutta onko tällöin myös pohdittu lasten tarpeita oppimisympäristön kannalta. (OPH 202, 22–23.) Esimerkiksi aistiherkkyyksien osalta tilat voivat olla huonosti soveltuvia lapsen arjen sujuvuuden kannalta. Osallisuuden näkökulmasta erityistukea tarvitsevan lapsen näkökulma ei tule inklusiivisessa kasvatuksessa välttämättä huomioiduksi. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi tulee kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti häntä koskevien asioiden päättämisessä. Osallisuus antaa mahdollisuuden vaikuttaa omaan arkeen ja sen toteutumiseen. (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala, 2012, 280–281.)

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai kouluun, ei laki velvoita tällä hetkellä pitämään tiedonsiirtopalaveria. Olisi erityisen tärkeää lapsen kannalta kaikissa tuen muodoissa, että lapsen siirtyessä toiseen paikkaan varhaiskasvatuksen henkilöstö, vanhemmat ja esiopetusryhmän opettaja sekä mahdollisesti muut lasta tukevat tahot kokoontuvat yhteen keskustelemaan lapsen tuen tarpeista ja käytänteistä. Tämä helpottaisi myös lapsen siirtymistä yksiköstä toiseen, kun häntä ohjaavat aikuiset ovat keskustelleet millainen tuki lapselle toimii parhaiten. (Alila ym. 2022, 116.)

3 Pedagogisten asiakirjojen ja kirjaamisen merkitys

Varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, että jokaisella lapsella on varhaiskasvatuslakiin perustuva oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Tämän vuoksi lapselle suunnitellaan vasu, jossa huomioidaan lapsen etu ja tarpeet. (Vasu 2022, 12.)

Hyvä pedagoginen asiakirja pitää sisällään kaksi kriteeriä: Asiakirjan tulee täyttää lain vaatimukset ja olla tarkoituksenmukainen lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen osalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on opettajan keskeisin työkalu lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Hyvä pedagoginen kirjaaminen on parhaimmillaan opettajan tuki ja laaja työväline. (Alasuutari, Heiskanen, Rantala & Vehkakoski 2023, 27-28.) Laadukas varhaiskasvatussuunnitelma auttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä takaamaan lapselle parhaan mahdollisen tuen kasvuille. Kuten aiemmin teoriassa on mainittu, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii karttana varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Varhaiskasvatussuunnitelma kertoo lukijalleen lapsen tämänhetkisen lähtötilanteen eli missä ollaan nyt. Vasuun on kirjattu lapsen pedagogisen toiminnan tavoitteet eli mihin halutaan päästä ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi eli mitä reittiä kuljetaan. Lopuksi arvioidaan, päästiinkö tavoitteisiin, eli haluttuun paikkaan. Jos karttaan eli vasuun on kirjattu vain isot linjaukset, ilman yksityiskohtia, joutuu arjessa tekemään enemmän töitä löytääkseen perille. Arjessa voi myös helposti unohtaa jonkin tavoitteen tai menetelmän lapsen tavoitteiden saavuttamiseksi. Vasujen sisällöt tulee suunnitella ja kuvata niin selkeästi ja konkreettisesti, että ne antavat toimivan työvälineen pedagogisen tuen toteuttamiseksi. (Sandberg 2023, 27-28.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esille lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Jotta pedagoginen asiakirja olisi laadukas tulee vasuun kirjata myös yksityiskohtaisesti lapsen onnistumiset, lapsen haasteet ja tuen tarpeet, pedagogisen toiminnan tavoitteet, pedagogiset ratkaisut tarvittavaan tukeen ja lapsen näkökulma omiin asioihinsa. (Sandberg 2023, 40.) Nämä kirjaukset auttavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä tukemaan lasta arjessa parhaalla mahdollisella tavalla. Aiempina vuosina kirjattu tieto, saattaa auttaa myös uutta opettajaa tai muuta varhaiskasvatuksen henkilöstöä tutustumaan lapseen ja suunnittelemaan arkea ja toimintaa lapsen edun mukaisesti. Kirjatut asiat saattavat auttaa opettajaa ymmärtämään millaiset käytänteet toimivat lapselle ja millaiset on havaittu, ettei toimi. Tästä syystä on tärkeää kirjata mikä on toiminut, ja mikä ei ole toiminut lapsen kanssa. (Alasuutari ym. 2023, 40.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ei ole lapsen tuen keskeisin asia vaan nimenomaan se miten kirjattuja asioita ja toimenpiteitä käytännössä toteutetaan. Asioiden kirjaaminen on kuitenkin tärkeää, sillä kirjausten avulla lapselle suunniteltu tuki kasvulle ja kehitykselle on helpompi jakaa työyhteisössä, velvoittaa työyhteisöä toimimaan vasussa kirjattujen pedagogisten tavoitteiden mukaisesti ja auttaa seuraamaan millä tavoin tuki on auttanut lapsen kasvun tukemisessa. (Alasuutari ym. 2023, 29.) Pedagogisten dokumenttien keskeisin tavoite on saada siirrettyä dokumenttiin kirjatut asiat ja toimintatavat käytäntöön. Muuten asiakirja jää täysin hyödyttömäksi. Asiakirjaan kirjatut asiat tulee olla perusteltuja, eli niiden kuuluu näkyä arjessa. Pedagogisen dokumentin eli vasun tarkoitus on tukea lapsen kasvua ja kehitystä ja antaa henkilöstölle toimintatavat, lapsen laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiseksi ja suunnitella lapsen tukea tarkoituksenmukaisesti. (Alasuutari ym. 2023, 43-44.) Opetushallitus määrittelee, että pedagogisen dokumentoinnin on tarkoituksenaan tutustuttaa varhaiskasvatuksen henkilöt yksittäiseen lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Vasun kirjaaminen ja varhaiskasvatuskeskustelut ovat keino osallistaa myös vanhemmat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja lapsensa tukiasioihin vaikuttamiseen. Kirjaaminen auttaa myös ymmärtämään lasten välisiä vuorovaikutussuhteita ja henkilöstön ja lapsen välistä vuorovaikutuksen luonnetta. (Alasuutari ym. 2023, 30.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden omat arvot kertovat ja tuovat esille jokaisen työntekijän oman ajatusmaailman ja mitä asioita pitää kasvatusta- ja opetusalaan tärkeänä. Kuitenkin on tärkeää, että kasvatushenkilöstöllä on yhteneväiset arvoajatukset ja jokainen ryhmän jäsen tähtää lapsen ja nuoren hyvinvoinnin vahvistamiseen, sekä lapsen myönteiseen minäkuvan kehittämiseen. Yhteiset käsitteelliset arvot ohjaavat toiminnan yhtenäiseen suuntaan ja ohjaavat koko yhteisön käytännön toimintaa eli arkea. Arvojen välityksellä voimme tukea myös pedagogiikan ja erityisesti pedagogisen tukemisen tärkeyttä. Varhaiskasvattajan on tärkeää näyttää lapsille, että jokainen heistä on yksilönä, taustastaan tai taidoistaan riippumatta tärkeitä ja arvokkaita. (Sandberg 2024, 21.)

Toimiva tiimi muotoutuu ajan kuluessa. Toisinaan toimivan tiimin rakentumiseen voi mennä pitkään aika. Oman haasteensa tiimityöskentelyyn saattaa tehdä myös henkilöstön vaihtuvuus. Toimivassa tiimityössä yhdistyvät yhteiset työskentelytavat lasten kanssa kohti yhteistä tavoitetta, niin että työtä tehdään luottamuksen ja työrauhan vallitessa. Tiimissä jokaisella on selkeästi rajattu vastuualue ja tehtäväkuva. Yhdessä selkeästi linjatut tavoitteet ja tiimisopimus rajaavat tiimin toimintaa. Tiimin toimintakulttuuri kehittyy jatkuvasti ja siksi myös tiimin työn

arvioinnille on hyvä varata riittävästi aikaa. Tiimityöskentely on keskeinen osa lapsen tuen toteutumista. (Ranta & Heiskanen, 2022. 137–151.)

Laadukas varhaiskasvatussuunnitelma antaa hyvän pohjan lapsen tuen tarjoamiselle. Tutkielmassamme luemme läpi lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja keräämme aineistoa siihen, miten lapsen tarvitsema tuki on sinne kirjattu.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksen aineistona käytämme lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja niihin kirjattuja toimenpiteitä ja menetelmiä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kirjaamme varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattuja tavoitteita ja työstämme niitä tutkimuksessamme. Tutkimuskohteena ovat 3–5-vuotiaat lapset. Tutkimuksessa ei ole merkitystä sillä mikä on lapsen sukupuoli tai etninen tausta, vaan pelkästään se mikä tuen muoto lapsella on ja millaisia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle on kirjattu. Tutkimusaineistona on 3–5- vuotiaiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, joista tarkastelumme kohdistuu lapsen pedagogisen toiminannon tavoitteisiin. Toisena tarkastelun kohteena on käytännön toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, miten tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmiin. Tutkielmassa huomioidaan myös hallintopäätös niiden lasten kohdalla, joilla tuen tarvetta ilmenee.

Hallintapäätöksellä tarkoitetaan lapsia, jotka siirtyvät yleisestä tuesta tehostettuun tukeen tai erityiseen tukeen. Lasten vasujen tavoitteet ja menetelmät eri tuen lapsilla on keskeisessä roolissa tutkimuksessamme, mutta myös eri tuen muotojen vertaileminen keskenään on tutkimuksessa huomioitu. Eli milloin lapsi siirtyy yleisestä tuesta tehostettuun tukeen tai erityiseen tukeen. Mitkä asiat vaikuttavat lapsen tuen saantiin.

Olemme aloittaneet tutkimuksen eteenpäin viemisen pyytämällä luvan tutkimukseen varhaiskasvatuksen johtajilta ja vanhemmilta. Toimitamme lupalaput vanhemmille ja käytämme niitä varhaiskasvatussuunnitelmia, joihin olemme luvan saaneet. Kun lupalaput palautuvat, keräämme varhaiskasvatussuunnitelmista tarvittavat tiedot ja alamme käydä yhdessä läpi niiden sisältöä, sekä tekemään havaintoihin perustuvaa tutkimusta, miten pedagogiset tavoitteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi on kirjattu ja miten eri tuen muodot näkyvät lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tuodaan esille sitä, miten kolmiportainen tuki näkyy varhaiskasvatuksessa ja miten se on tuotu esille varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tarkastellessamme lasten vasuja, millaisia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle lapselle on varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu ja millaisia toimenpiteitä ja menetelmiä on kirjattu tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkimuksessa tuodaan esille, miten lasten eri tuen muodot näkyvät varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Tutkimuksessamme meillä on kaksi kysymystä:

1. Miten eri tuen muodot näkyvät lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa?
2. Miten tavoitteet ja toimenpiteet on pedagogiselle toiminnalle kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmiin?

4.2 Laadullinen tutkimus menetelmä

Laadullinen tutkimuksemme käsittelee kolmiportaista tukea varhaiskasvatuksessa. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkastelee tutkittavaa asiaa, niiden henkilöiden näkökulmasta, jotka ovat osa tutkimusta. Tutkija on kiinnostunut niiden henkilöiden ajatuksista, tunteista ja kokemuksista, jotka ovat tutkittavan aiheen kohteena. (Juuti & Puusa 2020, 9.) Laadullisen tutkimuksen keskeinen ominaispiirre on, että se perustuu ihmisten subjektiivisten kokemusten ja näkemysten tarkasteluun. Se asettaa omat haasteensa tutkimukselle ja herättää keskustelua laadullisen tutkimuksen uskottavuudesta ja luotettavuuskysymyksistä. (Juuti & Puusa 2020, 59.) Tutkimuksemme kohteena on varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka ovat kirjattu pääosin varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen opettaja on saattanut keskustella tiiminsä kanssa, jolloin he ovat saaneet vaikuttaa näkemykseen lapsesta. Varhaiskasvatuskeskustelussa myös vanhemmilla on ollut mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä. Tutkimuksessa meidän näkemyksemme aineistossa kuvattuihin lapsiin pohjautuu kirjoitettuun tekstiin. Sisällönanalyysin menetelmällä analysoimme dokumentteja eli varhaiskasvatussuunnitelmia. Tällä analyysimenetelmällä pystymme saamaan tutkittavasta ilmiöstä eli lasten kasvun ja kehityksen tuesta tiivistetyn kuvauksen, objektiivisesta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 117.)

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, selittää, tulkita tai ymmärtää jotakin ilmiötä. Usein toivotaan saavan lisää ymmärrystä tutkittavaan ilmiöön. Kuvailevien kysymysten lisäksi pyritään vastaamaan kysymykseen miksi. Tieteellisellä tutkimuksella pyritään tuottamaan tulkintoja maailmasta ja sen ilmiöistä. (Juuti & Puusa 2020, 26.) Varhaiskasvatuslain uudistuksen myötä 2022 inklusio varhaiskasvatuksessa, kolmiportainen tuki ja eri tuen muodot ovat herättäneet keskustelua ja saaneet tutkijat Noora Heiskasen, Päivi Pihlajan ja Riitta Viitalan tutkimaan aihetta, miten inklusio näkyy ja toimii varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksessamme keskitytään erityisesti vasuihin ja niiden kautta tarkastellaan lapsen tuen tavoitteita ja menetelmiä. Inklusion myötä lapsi on oikeutettu saamaan varhaiskasvatuspaikan omasta lähipäiväkodista ja tästä syystä inklusio koskee osittain myös tutkimustamme, sillä lisätuen tarpeisia lapsia on sijoitettuna kaikkiin varhaiskasvatusyksikköihin.

Tutkimuksessamme käytämme osittain myös narratiivista analyysia, jossa menetelmänä on lähes loputon ja jatkuvasti elävä tutkimusmateriaali eli lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelmien eteneminen tapahtuu asteittain aivan kuin kehityskertomus, ja lapsen tavoitteet ja niiden toimenpiteet muuttuvat jatkuvasti lapsen kasvun ja kehityksen myötä. Päähenkilö kasvaa askel askeleelta erilaisten haasteiden ja koettelemusten kautta kohti parempaa omaa minäkuvaa. (Hänninen 2018, 195, 200.)

4.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat aineistona

Tutkimuspyyntö lähetettiin 50 perheelle. Tutkimuslupapyyntöjä palautui yhteensä 23 (n=23) ja tämä määrä koettiin riittävän suureksi aineistoksi vastaamaan tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin. Tarkoituksena oli, että jokaiselta tuen tasolta saataisiin enemmän kuin kolme varhaiskasvatussuunnitelmaa analysoitavaksi. Lapsia, joilla oli yleisen tuen tarve, oli yhteensä 15 ja sekä tehostettua tukea saavia lapsia, että erityisen tuen tarvetta saavia lapsia oli neljä. Kahdeksan tutkimuslupalappua palautui “ei saa osallistua” allekirjoituksella ja loput 19 lupalappua eivät palautuneet lainkaan. Tutkimuslupalaput olivat erityisen tärkeitä aineiston analysoinnin kannalta, sillä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat salassa pidettäviä asiakirjoja (Varhaiskasvatuksen perusteet 2022, 12). Koska varhaiskasvatussuunnitelmat ovat salassa pidettäviä, tulee vanhempien antaa suostumus lapsen vasujen lukemiseen ja käyttämiseen esimerkiksi tutkimuslähteenä.

Luimme lasten varhaiskasvatussuunnitelmia läpi ja aloimme yhdistellä toistuvia asioita toisiinsa eri tuen muotoihin. Kävimme analysoivaa keskustelua vasujen sisällöstä ja millaisia yleisiä havaintoja teimme vasuihin liittyen, sen pohjalta mitä olimme teoriaamme kirjoittaneet varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöstä ja kirjoittamisen yksityiskohtien huomioimisesta. Tämän jälkeen kävimme vielä läpi, millaisia yhtäläisyyksiä tuen muodoissa oli ja miten eri tuen muodot erosivat toisistaan. Varhaiskasvatussuunnitelmien tulisi antaa oleellinen tieto lapsen tarvitsemasta tuesta ja lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen käytetyistä toimintatavoista ja

menetelmistä. Varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta tulisi pystyä lukemaan oleellinen tieto, jota meidän omassa tutkimuksessamme tarvitsemme.

4.4 Aineiston analysointi

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat kirjataan ryhmissä syksyn aikana. Näin uusi toimintakausi saadaan käyntiin suunnittelemalla toimintakausi lasten vasujen tavoitteiden ja menetelmien pohjalta. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, ensimmäinen kasvatuskeskustelu on alkukeskustelu. Alkukeskustelu antaa mahdollisuuden vanhemmille kertoa omasta lapsestaan varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Alkukeskustelun myötä varhaiskasvatuksen opettaja pääsee tutustumaan niin lapseen kuin hänen perheeseensä sekä rakentamaan yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perheen välille. Varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu tehdään viimeistään kahden kuukauden aikana varhaiskasvatuksessa aloittamisesta. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmia päivitetään tarvittaessa toimintakauden edetessä. Päivittämisellä saadaan vasuihin kirjattua ajankohtaista tietoa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen. Näin on myös helpompi seurata lapsen tavoitteiden ja etenemistä. Varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet ja niiden toteutuminen arvioidaan keväällä. (Turun varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, 9.)

Analysoimalla tutkimuksessa käytettyjä lasten varhaiskasvatussuunnitelmia, huomiona teimme varhaiskasvatuksen henkilökunnan puutteellisen tavan kirjoittaa varhaiskasvatussuunnitelmia. Varhaiskasvatuksen opettajan töitä hoitaa toisinaan epäpätevänä varhaiskasvatuksen hoitaja ja tällöin koulutus työtehtäviin, asiakirjojen kirjaamiseen ja pedagogiseen opetukseen on puutteellista. Niin kuin käsiteltävissä tutkimuksissa kävi myös ilmi, saattaa päiväkodeissa työskentelevillä henkilöillä olla epäselvää kolmiportainen tuki ja uusien varhaiskasvatussuunnitelmien kirjoittamiseen vaadittavaa tietoa ei ole varhaiskasvatuksen kentälle tuotu esille. Erityisesti yleisen tuen lapsilla varhaiskasvatussuunnitelma saattoi olla lyhyt ja tavoitteiden toimenpiteet olivat avattu lyhyesti. Tällaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa, lapsella harvemmin oli mitään kasvuun ja kehitykseen liittyviä suurempia tuen tarpeita tai tuen tarpeet olivat kirjattu lyhyesti auki, avaamatta sen enempää arjessa käytettyjä tuen keinoja.

“Itsesäätelyn tukeminen: Kasvattaja sanoittaa ristiriitatilanteita ja niihin liittyviä tunteita. Ryhmässä toteutetaan tunnekasvatusta. Tuetaan ennakoinnin mahdollisuutta sanoittamalla

tapahtumia ja tilanteita. Mahdollistetaan syliin tulo, halaaminen, rauhallinen hengittäminen.”

Yleinen tuki

Lapsella on kirjattu tuen tarpeisiin itsesäätelyn tukeminen, jossa kasvattajalla on iso rooli olla tukemassa lasta ja sanoittamassa lapselle tilanteita, joissa lapsella tunnereaktio on voimakasta. Myös oman tilan ja rauhan antaminen tukee lasta. Lapselle suunnitellut toimenpiteet ja menetelmät ovat kirjattu auki esimerkin alussa ja lopussa. Välissä oleva lause: Ryhmässä toteutetaan tunnekasvatusta, ei avaa varhaiskasvatustiimille tai vanhemmille, millä tavoin sitä ryhmässä toteutetaan. Tällaisia lausahduksia on myös haastava arvioida, miten tuki on lapselle toteutunut.

Varhaiskasvatussuunnitelmia läpi käydessä, kirjauksissa näkyi myös koulutuksen tuoma ammatillisuus ja varhaiskasvatussuunnitelmien kirjaukseen perehtymisen. Varhaiskasvatussuunnitelmia kirjatessa on tärkeää tuntea lapsi. Kun varhaiskasvatussuunnitelman kirjannut opettaja tuntee hyvin lapsen, näkyy se varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisessa ja yksityiskohtien esille tuomisessa. Tekstissä on kirjattu toimenpiteet ja menetelmät ajatellen, mikä toimii juuri kyseiselle lapselle hyvin.

“Puheen tuottaminen: Monipuolisten kysymysten esittäminen mihin ei voi vastata kyllä tai ei. Pienryhmätoiminta, mikä tukee mahdollisuutta tuottaa puhetta rauhallisessa ympäristössä. Keskusteluun pysähtyminen, kun havaitaan, että lapsella on jokin asia. Kuvatuen käyttö ilmaisun tukena tarvittaessa. Vahva ilmaisu siitä, että häntä kuunnellaan ja ollaan valmiita kuuntelemaan. Otetaan tarvittaessa syliin tai viereen.”

Yleinen tuki

Esimerkissä lapsi, joka on harkitsevainen ja tarkkaavainen. Hänen tukensa tarpeisiin on kirjattu puheen tuottaminen, sillä lapsi ei ryhmässä ilmaise itseään. Ilmaistessaan itseään käyttää hän yhtä tai kahta sanaa, eikä juuri osallistu spontaanisti keskusteluihin. Lasta kuvataan rauhalliseksi tarkkailijaksi. Toimenpiteisiin on kuvattu menetelmiä, jotka ovat toimineet käytännössä tämän lapsen kohdalla ja näiden keinojen avulla lasta tuetaan jatkossakin.

Varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen tarvitaan monta työvaihetta, jotka määrittävät lopullisen määränpään. Varhaiskasvatuksen arki on usein hektistä ja kiireistä, varsinkin jokaisen toimintakauden alussa. Varhaiskasvatuksessa uusi toimintakausi alkaa koulujen lukuvuosien mukaisesti elokuusta ja kestää aina toukokuun loppuun. Työntekijöitä siirrellään

uusiin ryhmiin ennen kauden alkua ja lasten sijoituksia pohditaan tarkasti, huomioiden jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet huolella. Pohditaan, palveleeko kyseinen ryhmä juuri kyseistä lasta. Päiväkodin sisäisiä siirroksia saattaa syntyä vielä pitkäänkin syksyyn, jotta lapsille saataisiin oikeanlaiset ryhmät. Varhaiskasvatussuunnitelmien kirjaamiset pohjautuvat vahvasti varhaiskasvatuksen opettajan ja muun tiimin havaintojen varaan. Henkilökunnan vaihtuvuus, lasten siirtymät ryhmien- sekä päiväkotien välillä luovat haasteen laadukkaiden pedagogisten lomakkeiden kirjaamiselle, jos lapset ovat vielä vieraita kirjaajalle. Jos lapsella on jo edellisellä kaudella tehty varhaiskasvatussuunnitelma, on tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettaja voi sen sisällön kautta jo niin sanotusti tutustua lapseen omien havaintojensa lisäksi. Kahden kuukauden aikana ei välttämättä ehdi päästä niin helposti lapsen kanssa tutuksi, että pystyisi vasuun kirjaamaan lapsen yksilöllisen tarpeen. Tämän vuoksi onkin tärkeää päivittää vasua pitkin toimintakautta, jotta saadaan vasuun toimintatapoja, jotka arjessa ovat lapsen kohdalla toimineet.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman avulla asetetaan koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle yhtenäisiä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen opettajien kirjoittamissa lasten vasuissa sovitaan siitä, miten jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan ottaen erityisesti tarkastelun alle lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi. Varhaiskasvatuksensuunnitelma toimii myös tulevaisuutta ajatellen kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelun välineenä. Viimeisin vastuu varhaiskasvatussuunnitelmien kirjoituksista ja aikatauluista on kuitenkin aina päiväkodin johtajilla sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajilla. Kun kaikki varhaiskasvatussuunnitelmien kirjaamiset on suoritettu, tarkistaa päiväkodin johtotiimit yleensä satunnaisotannan kautta onko kirjoitukset suoritettu hyvin. Mikäli kirjoituksissa on puutteita, korjataan ongelma yhdessä. Kyseisissä tarkistusmetodeissa on hieman eroavaisuuksia päiväkotien sisällä, mutta lähtökohtaisesti varhaiskasvatussuunnitelmat on hyvä johtajienkin lukea, koska näin myös johtajatasolla ollaan tietoisia päiväkodin sisäisistä tuen tarpeista.

5 Tutkimustulokset

Saatuamme tarvittavan määrän pedagogisia asiakirjoja ja kirjattuamme tavoitteet ja toimenpiteet, pystyimme etenemään tutkimustulosten analysointiin. Ryhdyimme analysoimaan aineistoa. Analyysin pohjalta aloimme rakentamaan kuvaa siitä, millaisia tuen tarpeita eri tuen muodoilla on ja millä tavoin ne mahdollisesti eroavat toisistaan. Käymme läpi kaikki kolme tuen muotoa yksitellen ja esittelemme, millaisia havaintoja olemme aineiston pohjalta tehneet ja millaisia tuloksia olemme saaneet. Teemme vertailua yleisen-, tehostetun- ja erityisen tuen välillä.

5.1 Varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet

Varhaiskasvatussuunnitelmiin olisi hyvä kirjata tavoitteita, jotka ovat saavutettavissa lyhyen aikavälin sisällä. Tällaiset tavoitteet ovat rajattuja, tarkkoja ja konkreettisia. Tällaisia tavoitteita on helppo seurata ja arvioida. Pitkän aikavälin tavoitteet ovat usein yleisluontoisia ja niiden saavuttaminen ja toteutuksen arviointi saattaa olla haastavaa. (Alasuutari ym. 2023, 91.) Olemme listanneet jokaisen tuen muodosta tavoitteet ja taulukoineet ja analysoineet ne mitkä nousivat eniten esille. Jokainen alla olevista kirjauksista täyttää ainakin kahden lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjauksen.

Kirjausmerkinnät varhaiskasvatussuunnitelmista, yleisen tuen lapsilta, joilla yhtäläisyyksiä:

Tunteiden tukeminen. - 5/15 lapsella.

Itsesäätelyn tukeminen. - 3/15 lapsella.

Yhteisten sääntöjen noudattamisen haasteita. – 9/15 lapsella.

Itseluottauksen vahvistaminen. - 4/15 lapsella.

Ristiriitatilanteiden ratkominen. - 6/15 lapsella.

Kielen tukeminen, sanavaraston laajentaminen, äännevirheet, kirjain puutteita. -9/15 lapsella. Kielipeda eli kielitietoinen pedagogiikka työväline käytössä - 8/15 lapsella.

Yleisen tuen tavoitteet olivat useimmiten hyvin samankaltaisia ja painottuivat usein toiminnan pieniin puutteisiin ja korjauksiin.

Kirjausmerkinnät varhaiskasvatussuunnitelmista, tehostetun tuen lapsilta, joilla yhtäläisyyksiä:

- Toiminta lyhyt kestoista. - 4/4 lapsella.
- Motivointi toimintaan haastavaa. - 3/4 lapsella.
- Yhteisten sääntöjen noudattaminen haastavaa. - 2/4 lapsella.
- Kaveritaidoissa puutteita. - 3/4 lapsella.
- Tunnetaitojen puutteita. - 3/4 lapsella.
- Itsesäätelyn haasteita. - 3/4 lapsella.
- Tilanteesta poistuminen ja karkailu. - 2/4 lapsella.

Tehostetun tuen tavoitteista nousi esille lasten lyhytjänteisyys keskittyä toimintaan. Ohjeiden vastaanottaminen oli haastavampaa ja lapset tarvitsevat aikuisen tukea, valvontaa ja läsnäoloa selkeästi jo enemmän, kuin yleisen tuen lasten kohdalla oli kirjattuna. Lapsi saattoi tarvita ryhmävastustajan tukea suoriutuakseen erilaisista toiminnoista. Varhaiskasvatussuunnitelmien kirjausten taustalla näkyi myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama tuki ja konsultaatio.

Kirjausmerkinnät varhaiskasvatussuunnitelmista, erityisen tuen lapsilta, joilla yhtäläisyyksiä:

- Aikuisen jatkuva valvonta ja tuki. Henkilökohtainen avustaja. - 4/4 lapsella.
- Yksilölliset tarpeet. - 4/4 lapsella.
- Rutiinien tärkeys. - 4/4 lapsella.
- Tilan rajaaminen ja tilan selkeys. - 4/4 lapsella.
- Tilasta poistuminen ja karkailu. - 3/4 lapsella.
- Erityis- tärkeä päivästrukturi. - 4/4 lapsella.
- Haastava käyttäytyminen tai aggressiivinen toiminta. - 2/4 lapsella.
- Puhe on ääntelymäistä. - 3/4 lapsella.
- Perushoidollinen tuki, esimerkiksi vaipat käytössä. - 4/4 lapsella.
- Valikoivuutta ruokien suhteen. - 1/4 lapsella.
- Lepohetkelle rauhoittuminen haasteellista. - 4/4 lapsella.
- Diagnoosi - 4/4 lapsella.

Erityisen tuen lasten kohdalla tavoitteet oli kirjattu hyvinkin yksityiskohtaisesti ja huomioiden lapsen erityistarpeet. Erityisen tuen yhteyteen oli useimmiten liitos diagnoosipohjaan. Esimerkiksi kehityksellisiä viiveitä kielellisessä, sosiaalisessa tai motorisessa kehityksessä, joka vaikuttaa heidän päivittäiseen toimintaansa. Lapsilla on käytössä henkilökohtainen

avustaja ja erityisopettajan antama konsultointi ja tuki on tärkeää niin varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisessa kuin arjen pedagogiikassa.

Joillakin lapsilla saattaa ryhmässä olla myös erityisiä muita tarpeita kuten allergioita, perussairauksia tai muita terveyteen liittyviä haasteita, jotka vaativat erityistä huomiota. Kyseisten tarpeiden vuoksi ei lapsen tuen muotoa kuitenkaan välttämättä tarvitse nostaa korkeammalle tasolle vaan yleisen tuen taso riittää.

5.2 Varhaiskasvatussuunnitelmien toimenpiteet ja menetelmät

Toimenpiteet on kirjoitettava varhaiskasvatuksen suunnitelmiin aikuisen näkökulmasta ja aikuiselle kohdistettuna, eli esimerkiksi:

“- Aikuinen avustaa Pirkko-Pekkaa tunteiden säätelyssä.”

Aikaisemmin tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu enemmän lapsen ongelmia etsien, nykyään haetaan ratkaisua aikuisen toiminnasta. Kuinka aikuinen voi omalla käytöksellään vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, käytökseen ja oppimiseen. (Alasuutari ym. 2023, 105.) Nyt näemme, onko tämä kirjoitustapa toteutunut varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Toimenpiteet on *yleisen tuen* lapsien kohdalle kirjattu melko lyhyesti, samoin kuin heidän tavoitteensakin. Joidenkin vasujen kohdalla, toimenpiteiden kirjauksista nousi tunne, että onko lomake täytetty kiireellä, pohtimatta sen enempää lapsen yksilöllistä tarvetta. Lomakkeet täytetään, koska opetushallituksen laki sen velvoittaa. Mutta täytetäänkö lasten varhaiskasvatussuunnitelmat vain sillä perusteella, että ne pitää olla täytettynä vai siksi, että niitä käytettäisiin oikeasti lapsen päivittäisen opetuksen tukena? Monella yleisen tuen lapsella haasteet ovat hyvin vähäisiä, mutta silti hyvinkin tärkeiden taitojen puutteita. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa reagoidaan ajoissa pienenkin tuen tarjoamiseen, jotta tuen tarve ei lähde suurenemaan, vaan lapsi saa heti tarvitsemansa tuen.

Varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut toimenpiteet tunteiden tukemiseen ja itsesäätelyn tukemiseen olivat hyvin samankaltaiset. Lyhyet selkeät aikuisen ohjeet sekä aikuinen tukee

lapsen tunteiden säätelyä. Ohjeet jäivät valtaosassa varhaiskasvatuksen suunnitelmissa lyhyiksi ja suppeiksi. Itsesäätelyn tukeminen oli yhdistetty tunteiden hallintaan, vaikka itsesäätelyllä useimmiten tarkoitetaan lapsen kykyä säädellä ja muokata omaa motivaatiota, haluja, suorituksia, impulsseja, tarkkaavaisuutta ja ajatuksia, toki myös tunteita. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan kykyä ymmärtää, sekä hyväksyä tunnekokemus ja säädellä tunteiden ilmaisua oikealla hyväksyttävällä tavalla.

Yhteisten sääntöjen noudattamisen haaste korostui eniten kaikissa tuen muodoissa. Yli puolella tutkimukseen osallistuneella lapsella oli vaikeuksia sääntöjen hyväksynnän ja niiden noudattamisen kanssa. Vaikka yleisellä tuella ja tehostetulla tuella olikin yhtäläisiä haasteita erityisesti tällä saralla, oli tehostetun tuen tuki ja toimenpiteet kirjattu yksityiskohtaisemmin ja menetelmät tukemiseen tuotu monipuolisemmin esille.

Kodin ja päiväkodin säännöt usein poikkeavat paljonkin toisistaan. Mikä kotona on sallittua, ei aina olekaan päiväkodissa. Kulttuurierot vaikuttavat myös lapsien toimintaan ja osa säännöistä on sen vuoksi myös eriäviä. Esimerkiksi onko päiväkodissa hyväksyttävää syödä käsin, jos kotona se on normikäytäntö. Päiväkodin päivä koostuu monesta pienestä säännöstä ja käytännöstä. Tärkeintä on luoda lapselle hyvin strukturoitu, selkeä päivärhythmi, joka luo lapselle selvyuden ja turvallisuuden tunteen tästä hetkestä ja tulevasta toiminnasta. Lapsen levottomaan toimintaan on monia syitä, eikä ne aina ole sidoksissa juuri siihen hetkeen. Lapsen oma persoonallisuus, geneettisyys, vireystaso, mahdolliset oppimishaasteet, uniongelmät, ravitsemus ja luontainen energisyys vaikuttavat luonnollisesti lapsen käytökseen ja toimintaan. (Matilainen & Hewitt 2024, 227-229.) Toimenpiteinä sääntöjen noudattamiseen oli kuvitettu päiväjärjestys, rutiinien tärkeys, harjoitellaan yhdessä oman vuoron odotusta, aikuinen mukana leikissä, pienryhmätoiminta ja aikuinen sanoittaa sääntöjä.

Yhtenä tavoitteena varhaiskasvatussuunnitelmissa oli lapsen itseluottamuksen vahvistaminen. Arka ja epävarma lapsi saattaa vältellä sosiaalisia tilanteita, kuten leikkiä muiden lasten kanssa tai osallistumista ryhmiin. Hän voi mieluummin pysyä omassa rauhassa ja leikkiä yksin, välttämällä tällä tavalla epäonnistumisen tunnetta. Tällaiset lapset vaativat enemmän aikuisen tukea ja rohkaisua. He voivat myös kaivata turvaa ja tukea antavia kannustus sanoja pitkin päivää. On tärkeää muistaa, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen. Arkuus ja epävarmuus voivat johtua monista eri tekijöistä, kuten persoonallisuudesta, ympäristöstä tai aikaisemmista traumatisoivista kokemuksista. Tuki ja ymmärrys kasvattajilta voivat auttaa lasta tulemaan

rohkeammaksi ja kehittämään sosiaalisia taitojaan. Toimenpiteiden kirjauksina oli, että aikuinen tukee lapsen itseluottamuksen vahvistusta. Aikuisen kannustava puhe päivän toiminnoissa, aikuinen mukana leikeissä, leikkiparien valinta ja pienryhmätoiminta.

Ristiriitatilanteiden ratkominen kuuluu toisinaan päiväkodin arkeen. Aikuisen tehtävänä on havainnoida lapsia ja puuttua ennakoivasti lasten välisiin konflikteihin positiivisin keinoin. Varhainen puuttuminen haastaviin tilanteisiin luo myös luottamusta vanhempiin ja luo yhteyden, että kiusaamista ei sallita alkuunkaan. Kiusattu, sekä kiusaaja tarvitsevat omalta osaltaan molemmat tukea ja ohjeistusta tilanteen jälkeen. (OPH 2023, kiusaamisen ehkäisy.) Aikuinen mallittaa omalla käytöksellään oikeanlaisia kaveritaitoja, sekä sanoittaa tunteita. Tunne- ja kaveritaitojen opettaminen esimerkiksi draamakasvatuksen kautta.

Lapselle kielen tukeminen, sanavaraston laajentaminen, äännevirheiden korjaaminen ja kirjain puutteita pystytään hyvin tukemaan lisäämällä lapselle monipuolista sanavarastoa. Sanoja harjoitellaan ja opetellaan monesti päivän aikana ihan huomaamattaankin. Varhaiskasvatuksessa tuen keinoina ovat mm. tukikuvat ja tukiviittomat, lukeminen, lorut laulut, suujumppa ja leikin kautta puheen tukeminen. Suuremmissa kommunikoinnin haasteissa lapsi ohjataan moniammatillisen työyhteisön pariin. Neuvolan kautta esimerkiksi puheterapiaan, jossa arvioidaan, kuinka laajat lapsen kielelliset-, kommunikaation haasteet ja puheeseen liittyvät ongelmat ovat. Varhaiskasvatuksessa lasta tuetaan yhdessä terapeuttien kanssa kommunikoinnin helpottamiseksi.

Tehostettu tuki sisältää usein yksilöllisiä oppimissuunnitelmia sekä enemmän henkilökohtaista ohjausta. Tukitoimet on varhaiskasvatussuunnitelmaan suunniteltu erityisesti kunkin lapsen henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Tuki sisältää tiivistä yhteistyötä perheiden, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja tarpeen vaatiessa muiden asiantuntijoiden, kuten psykologien tai terapeuttien kanssa. Tehostetussa tuessa lapsen yksilöllinen tuki ja ohjaus lisääntyy sekä mukaan opetuksen ja ohjauksen tueksi lisätään kuvatuun sekä tukiviittomien tehostettua käyttöä. Varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteissa yhtenä tehostetun tuen kohtana oli lapsen lyhyt kestoinen toiminta ja motivoinnin ylläpitämisen haaste. Toiminta ohjeet olivat jo pidempiä kuin vastaavanlaisella yleisen tuen lapsella. Alla kaksi kirjausvaihtoehtoa lapsen levottomaan käytökseen, yhden lauseen muodossa.

“Harjoitellaan yhdessä oman vuoron odottamista aikuisen ohjeistuksella”

-Yleisen tuen kirjaus

“Pienryhmätoiminta mm. aikuisella on mahdollisuus keskittyä yksilöllisemmin lapseen”

-Tehostetun tuen kirjaus

Tutkielmassamme tuli esille, että tehostetun tuen kirjaukset olivat paljon laajemmin avattuja ja pedagoginen toiminta selkeämmin näkyvillä, kuin vastaavasti yleisen tuen kirjauksissa.

Erityisen tuen toimintatavat ovat paljon yksilöllisemmin suunniteltuja ja vaikeammin verrattavissa keskenään muiden lasten toimenpiteisiin. Toimenpiteisiin tulee huomioida lapsen yksilölliset tarpeet ja ohjaus toimivaan arjen pedagogiikkaan. Lapsen havainnointi ja häneen tutustuminen on erityisen tärkeää, sillä toiminta täytyy olla hyvin muokattavissa, joustavaa ja päiväkohtaista, huomioiden lapsen päivän vireystaso. Tutkielmassa mukana olevasta varhaiskasvatussuunnitelmasta poimittu viittaus – *“Kaarina-Kallen osallisuutta ja toimijuutta on tukenut parhaiten henkilökohtainen sensitiivinen ohjaustapa.”*. Tutkimuksessa käytetyn aineiston tarkastelussa havaitsimme, että sensitiivisyys on erityisen tärkeää erityisen tuen lasten kanssa toimijalle. Toiminta on suunniteltava lapsen mielenkiinnon kohteet huomioiden ja yksilöllisesti suunniteltu lapsen omalle taitotasolle sopivaksi.

5.3 Johtopäätökset

Tutkimusta tehdessämme saimme mahdollisuuden tutustua yhden lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan vuodelta 2015–2016 ja nähdä miten lomakkeen täyttämistapa ja asiakirjan sisältö ovat muuttuneet nykypäivään verrattavissa. Sen hetkinen täyttötapa perustui enemmän lapsen vahvuuksien kirjaamiseen ja kaveritaitojen tärkeyteen. Tämän päivän varhaiskasvatussuunnitelmissa pohditaan lapsen toimintaa aikuisesta käsin. Miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset pystyisivät tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä parhaiten. Vahvuudet ja leikki-taidot tulevat silti esille uudistetussakin 2020-luvun kirjoitus tavassa.

Varhaiskasvatussuunnitelma lupalappuja olisi voinut tutkimuksessamme olla suurempi määrä, jotta vertailu olisi ollut laajempaa, mutta jo tällä määrällä saimme tutkimuksesta tarvittavat tiedot. Lasten eri tuen muodot näkyvät lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa hyvin erilaisin toteutustavoin. Varhaiskasvatussuunnitelmien kirjauksia oli myös tehty monin eri tavoin. Osa suunnitelmista oli todella yksityiskohtaisia ja lapsen yksilöllinen tuen tarve oli huomioitu. Osa tavoitteista ja toimenpiteistä oli linjattu laajasti, jolloin tavoitteisiin on hankalampi päästä ja niitä on vaikeampi arvioida.

Tutkimuksesta selviää, että nykyinen kirjaustapa on paljon aikuisjohtoisempaa ja on kirjattu, miten aikuinen toimii lapsen hyvinvointia ja kasvua ajatellen, vaikkakin toiminta on suunniteltu lapsen tarpeet huomioiden. On selkeästi mietitty, mitä minä varhaiskasvattajana tekisin, jotta kyseinen lapsi oppisi uusia taitoja? On tärkeä lähteä ajatuksesta: Lapsi on tullut varhaiskasvatukseen oppimaan uusia taitoja, ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten avustuksella opetamme niitä hänelle.

Yleisen tuen lapsilla haasteet olivat hyvin vähäisiä, mutta silti hyvinkin tärkeiden taitojen puutteiden tukemista. Kaikissa tuen muodoissa oli lapsille nostettu tärkeitä tavoitteita kasvun ja kehityksen tueksi. Yleisessä tuessa tavoitteiden toimenpiteet ja menetelmät olivat kirjattu osittain yleiskäyttöön sopiviksi, sen sijaan että kirjauksessa olisi huomioitu lapsen yksilöllinen tarve. Menetelmät saattoivat olla melko pelkistettyjä ja koko ryhmää palvelevia toimintamalleja, huomiomatta lapsen yksilöllisiä tarpeita. Varhaiskasvatussuunnitelma kirjausten perusteella tulee ilmi, että varhaiskasvatuksen arjessa toiminta on tuen tarpeisilla lapsilla paljon yksilöllisempää, joka näkyy myös varhaiskasvatussuunnitelmien kirjaustavoissa. Varhaiskasvatussuunnitelmissa näkyy selkeämmin lasten tavoitteiden kirjausten menetelmät ja toimenpiteet. Kirjauksissa tuodaan esille lasten yksilöllinen tuen tarve, tuen tarpeiden tukimuodot, kuten kuvatuki ja tukiviittomat, toisin kuin yleisen tuen lasten kohdalla. Myös arjen pedagogiikka ja oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut on kirjattu tehostetun ja erityisen tuen lapsilla yksityiskohtaisemmin ja selkeämmin lapsen tuen tarve huomioiden.

Yhtenä havaintona teimme tutkimuksessamme sen, että tuen tasoista juuri yleinen tukimuoto harvemmin luokitellaan yhdeksi tuen tasoksi vaan ajatellaan, että lapsen tarvitsema tuki alkaa vasta tehostetun tai erityisen tuen päätöksen myötä. Jokainen lapsi kuuluu tuen piiriin, vaikka olisikin yleisen tuen asteikolla.

Varhaiskasvatussuunnitelmien kirjauksissa on myös havaittavissa, kuinka hyvin kirjoittaja lapsen tuntee. Lapsi, jonka kohdalla on huomioitu tarkasti tuki lapsen näkökulmasta, on voinut olla kirjaajalla ryhmässään jo pidemmän aikaa, jolloin hän tuntee lapsen ja hänen yksilölliset tarpeensa. Kahden kuukauden tuntemisen perusteella on hankalampi lähteä lapsen vasuun kirjoittamaan lapsen yksilöllistä tukea. Kirjoittaja saattaa itsekin vielä tutustua lapseen. Tästä syystä vasun päivittäminen pitkin kautta on tärkeää, sillä silloin vasuun jää dokumenttia lapsen vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista ja tuen tarpeista.

Varhaiskasvatussuunnitelmista näkee, kuinka henkilöstö tekee töitä sen eteen, että yksittäinen lapsi tulee ymmärretyksi, kuulluksi ja huomioduksi hänen omalla luontaisella tavallaan. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien työntekijöiden vasukirjoituksista heijastuu ja korostuu lapsikeskeinen työskentelytapa eli tapa, jossa tähdätään kaikki yhdessä lapsen hyvinvointiin ja hänen oikeuksiinsa. Lainaten erästä tavoitteiden saavuttamisen kirjausmerkintää eli *“voimaannuttava vuorovaikutus”* on erittäin tärkeä näkökulma, sillä voimaannuttavaa vuorovaikutusta kaipaava jokainen varhaiskasvatuksessa oleva lapsi.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan mitata kolmen käsitteen avulla. Nämä käsitteet ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Niiden määrittäminen saattaa olla hankalaa, mutta jos yksikin niistä ontuu, putoaa koko tutkimukselta pohja pois. (Juuti & Puusa 2020, 175.) Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei ole mahdollista mitata mittareiden avulla, vaan luotettavuus mitataan sen pohjalta, miten tutkija on tutkimuksensa tehnyt ja toteuttanut. Tutkimustuloksen tulee olla uskottava ja uskottavuutta tukee kattava ja monipuolinen tutkimusraportti. (Aaltio & Puusa 2020, 178.)

Tutkijan tulee olla vilpittömän ja puolueeton tarkasteluttaessaan tutkimustuloksia. Lukijan tulee pystyä luottamaan siihen, että tutkijan ratkaisut tulosten kirjaamisessa tavoittelee totuutta. Tutkijan tulee pyrkiä pitämään itsensä ulkopuolella tutkimuksesta, tutkimusta tehdessä. (Aaltio & Puusa 2020, 178.) Aineiston analyysissä on tärkeää pyrkiä yksityiskohtaiseen ja perusteltuun kuvaukseen. Raporttiin voi myös laittaa paljon lainauksia aineistosta. Sen avulla lukija pystyy seuraamaan päättelyketjun etenemistä. Sitaateilla on myös dokumentoiva merkitys. (Aalto & Puusa 2020, 184.)

Tutkimusta tehdessä käytimme lähdekirjallisuutena tämän vuosikymmenen kirjoja, jotta kirjallisuus vastaa uudistunutta varhaiskasvatusta ja kolmiportaista tukea, joka otettiin varhaiskasvatuksessa käyttöön vuonna 2022. Myös käyttämämme tutkimusaineisto, joita aiheesta on tehty, vastasi tämän päivän tuen tarpeisiin ja uusimpiin tutkimuksiin, millä tavoin kentällä nähdään inklusio ja kolmiportaisen tuen saanti.

Tutkimusmateriaalimme eli varhaiskasvatussuunnitelmat mahdollistivat tutkimusaineiston viimeisimpiä tietojen läpi käymisen varhaiskasvatuksen arjesta ja arjen haasteista. Varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut merkinnät olivat kuukauden sisään kirjattuja, havainnot lapsista oli tuoreita, sillä varhaiskasvatus suunnitelmien vuosittainen päivitys osui juuri tutkielmamme yhteyteen.

Lähdekirjallisuuden, ajankohtaisten tutkimusten ja juuri kirjattujen varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta saimme rakennettua yhtenäisen kuvan tämän päivän tilanteesta varhaiskasvatuksessa ja lasten tuen saamisesta.

6 Pohdinta

Tutkimuksemme osoittaa, että varhaiskasvatuksessa lapset tarvitsevat monipuolista tukea kasvulleen ja kehitykselleen. Varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet ja menetelmät niiden saavuttamiseksi osoittavat, että henkilökunnan tulee olla ammattitaitoisia ja valveutuneita, jotta lapsi saa parhaan mahdollisen tuen. Henkilöstön tulee osata vastata tämän päivän kasvatushaasteisiin ja tukea lasta parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvatuksen opettaja tarvitsee ympärilleen tiimin, jonka kanssa voi yhdessä rakentaa ammattitaitoista kasvatuskulttuuria.

Alun alkaen ryhmien koostaminen palvelunohjauksen kautta voi aiheuttaa tilanteita, joissa lasta ei nähdä yksilöllisesti. Tuen tarpeiden yksilöllisyyttä ei tunneta, vaan ryhmän koostamista katsotaan ainoastaan numeroina ja ryhmän täyttö- ja käyttöasteina. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut varhaiskasvatuksen työtä ohjaavat arvot eivät toteudu ryhmien koostamisessa. Ei huomioida esimerkiksi sitä, että samaan ryhmään saatetaan sijoittaa kaksi aistillisesti vastakkaisia tarpeita tarvitsevat lapset. Esimerkkinä ääniherkkyys ja itseään voimallisella äänellä ilmaiseva lapsi. Näissä tilanteissa voi peilata varhaiskasvatussuunnitelmaan ja miettiä toteutuuko lapsen itseisarvo. Arvo, jonka mukaan lapsi tulee kuulluksi, nähdyksi ja huomioon otetuksi omana itsenään. (OPH, 2022. 22.) Inklusiivisen kasvatuseriaatteen mukaisesti lapsen näkökulmasta koetaan tärkeäksi se, että tuki voidaan tarjota lähipäiväkodissa. Tämä ei aina kuitenkaan ole mahdollista esimerkiksi henkilökunnan osaamattomuuden tai puuttuvien resurssien takia. Varhaiskasvatusalalla on suuri pula ammattitaitoisesta henkilökunnasta ja tästä syystä, lapsi ei välttämättä saa tarpeidensa mukaista kasvatusta ja tukea omassa päiväkotiryhmässään.

Aiemmin tehtyjä tutkimuksia lukiessa kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogisen ammattitaidon ja lapsen tuen tarpeeseen reagoiminen ja ammatillisuuden lisäkouluttaminen olisi kentällä työskenteleville ammattilaisille tärkeää. Inklusion myötä, kun tuen tarpeessa olevat lapset sijoitetaan integroitujen ryhmien sijaan mihin tahansa varhaiskasvatuksen ryhmään, on tärkeää, että alalla ja jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä työskentelee ammattitaitoinen henkilökunta. Tutkimuksia läpi käydessämme, pohdimme myös, että tarjoaako yliopiston opetus tarpeeksi laajaa ja kattavaa varhaiskasvatuksen opetuksellisesta puolesta ja tuen tarjoamisesta lapsille, jotka tarvitsevat vahvempaa tukea. Inklusion myötä varhaiskasvatusryhmissä tarvitaan entistä vahvempaa erityispedagogista osaamista. Vastavalmistuneelta varhaiskasvatuksen opettajalta saattaa toisinaan kuulla, kuinka lomakkeet

ovat haastavia täytettäväksi tai miten tukea lasta, joka tarvitsee tavallista enemmän tukea. Sanotaan toki, että työ tekijäänsä opettaa, mutta jos työkokemusta ei ole vielä karttunut tai jos työpaikalta ei löydy pätevää varhaiskasvatuksen opettajaa perehdyttämään, saattaa työtehtävätkin jäädä hyvinkin vajavaisiksi. Myös pitkään alalla työskentelevillä opettajilla saattaa puuttua osaaminen kohdata pedagogisesti vahvaa tukea tarvitseva lapsi.

Varhaiskasvatussuunnitelmat tulee tehdä kahden kuukauden sisällä eli syksyllä uuden kauden alkaessa tulee vasut olla tehtyinä lokakuun loppuun mennessä. Aikataulua on hyvä noudattaa, jotta erillisen tuen päätökset tulee käytäntöön. Jos kirjauksia ei siihen mennessä ole kirjattu, saattaa päätökset tuen tarpeesta siirtyä kuukaudella tai kahdella eteenpäin. Lasten tuen tarpeet on tarkastettava ja uudet hallintopäätökset on annettava heti alkusyksystä, jotta ryhmäväljennykset ja muut ryhmän tarpeet otetaan kauden alusta alkaen huomioon. Tässä kohtaa saattaa osa lapsista olla opettajalle vielä vieraita, muun henkilökunnan vaihtuvuus ryhmässä, mahdollisesti lomakkeen muutokset ja kirjaamistapoihin perehdyttämisen kiire. Vasu- koulutuksia järjestetään aina tarvittaessa, mutta käytännössä niiden toteutuskin saattaa haastaa nimenomaan henkilökunnan vaihtuvuuden vuoksi.

Varhaiskasvatussuunnitelmat saatetaan kirjoittaa kiireellä ja lapsen yksilöllinen tarve saattaa jäädä kirjauksista puuttumaan. Yhtenä huomiona tutkimusasiakirjoissa oli, kuinka osa varhaiskasvatussuunnitelmista oli kirjoitettu havaintojen pohjalta kiireellä ja useimmiten lyhyesti, eikä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen tavoitteet juuri näkyneet lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tavoitteena oli selkeästi saada vain varhaiskasvatussuunnitelma valmiiksi. Tämän tyylisesti lyhyesti ja nopeasti kirjatut varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet ja toimenpiteet on lähtökohtaisesti hyvin vaikea toteuttaa ja noudattaa ohjaavana asiakirjana. Luimme myös ammattitaidolla ja lapsen yksilöllinen tuki huomioituja vasuja, ja niistä näkyi, että lapsen yksilöllinen tarve oli otettu huomioon.

Pohdimme tutkielmassamme myös tuen muotojen syventyvyyttä aina tuen tarpeiden ilmetessä. Tutkielman aikana pääsimmekin tarkastelemaan, kuinka tuen taso muuttui tehostetusta tuesta erityiseen tukeen ja mitä muutoksia tämä muutos sai aikaan. Ammatillinen henkilöstö oli löytänyt lapselle sekä henkilöstölle monia uusia toimintamalleja. Ratkaisukeskeisyys keskiössä näkyi myös ajatuksena oman työn reflektiota ajatellen. Kasvattajat olivat selkeästi pohtineet pedagogisen toimintansa suunnitellummin ja joustavammin, sekä lapsen tarpeista käsin,

esimerkiksi sallien siirtymätilanteissa *“omaa hitaampaa vauhtia etenemisen”*. Positiivinen pedagogiikka, sekä ymmärrys siitä, että lapsi toimii juuri niin hyvin, kun mihin hänen kykynsä riittävät (Uusitalo & Vuorinen, 2020. 185–187).

Tutkielmamme aineisto on kerätty alueilta, joissa on monikulttuurisuutta ja tämä saattaa näkyä useamman lapsen kohdalla kielellisten haasteiden muodossa. Kielelliset haasteet syntyvät vieraskielisyyden vuoksi. S2 eli Suomi toisena kielenä- opetusta annetaan aina lapsille, joiden kotikieli ei ole Suomi, Ruotsi tai Saame ja opetus toteutuu varhaiskasvatuksen arjessa mukautettuna pedagogiseen toimintaan. S2 opetus tukee lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien tukemista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on arvioida, millä tavoin ja miten pedagoginen toiminta tukee lapsen kielellisten taitojen kehittymistä ja kokonaisvaltaista kasvua. Perheiden moninaisuus, kielitaustat, kulttuurit, ja uskomukset on otettava huomioon varhaiskasvatuksen arjen toiminnassa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2022, 8, 21.) Aikuinen itse vie opetukseen ja toimintaansa pedagogista puhetta, joka tukee lasten kielellistä oppimista. Puhe on itsessään jo pedagoginen väline.

Onko varhaiskasvatus valmis erilaisuuteen ja sen kokonaisvaltaiseen vaikutukseen arjessa. Tälläkin hetkellä Turussa varhaiskasvatusta kohtaa mittavat säästötoimenpiteet, mitkä eivät edesauta inklusiivisen kasvatusajattelun toteutumista. Inklusiivinen kasvatus on ajatuksen tasolla kaunis ja maailmaa syleilevä näkemys, jossa jokainen lapsi tulee kohdatuksi yksilönä ja omien tarpeiden pohjalta. Käytännössä resurssit vievät pohjan koko ajatukselta, sillä esimerkiksi julkiset varhaiskasvatuksen toimitilat eivät vastaa käytännön tarpeita. Uusien tilojen rakennuttaminen veisi kohtuuttomasti julkisia varoja. Tähän päättäjät eivät ole valmiita panostamaan. Jos mietitään pidemmälle, niin koulun puolelle siirryttäessä pienluokkapaikkoja on tällä hetkellä liian vähän ja pienluokkapaikoille jonot ovat valtavat. Eli edes siirtyminen varhaiskasvatuksesta koulun piiriin ei helpota tuen tarpeisten lasten tilannetta tällä hetkellä. Mikä on tuen tarpeisten lasten tulevaisuus ja mikä on lapsen etu? Onko lapsuuden itseisarvo riittävän suuri arvo vai pyrimmekö lasta korjaavaan pedagogiikkaan. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan lapsen itseisarvon tärkeydestä (OPH. 2022, 22). Mutta toteutuuko se käytännössä, onko lapsi hyödyttävä ja mahdollisimman vähän kuormittava kansalainen. Monta kysymystä, joiden ei pitäisi olla vaikeita, mutta käytännön toteutus ja arvomaailman näkökulma ovat ajoittain ristiriidassa. (Määttä & Rantala 2016, 48–54.)

Tutkimus itsessään on hyvin ajatuksia herättävä ja jatkotutkimuksena voisimmekin tehdä kolmiportaisen tuen pohjalta selvitystä varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksista eli siitä miten kolmiportainen tuki käytännössä toteutuu. Lisäksi olisi mielenkiintoista päästä tutkimaan miten lasten tavoitteet ovat toteutuneet toimintakauden päätyttyä.

Liitteet

Liite 1. Tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus_Rajalampi,Penttinen.pdf

Liite 2. Vanhempien lupa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöön

tutkimuslupa vanhemmat.pdf

Lähteet

Alasuutari, M., Heiskanen N., Rantala, A., Vehkakoski, T. 2023. Hyvä pedagoginen kirjaaminen, oppimista tukeva dokumentointi käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alila K.,Eskelinen M., Kuukka K.,Mannerkoski M.,Vitikka E. 2022. Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta Oikeus oppia – Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevan työryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu.

Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M., & Viitala, R. 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa: Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja.

Heiskanen N, Pyökkimies M & Syrjämäki M 2022. Lapsen tuen prosessi ja pedagoginen jatkumo. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (Toim.). Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hujala, E. & Turja, L. (Toim.) 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hänninen V. 2018 Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin2. Jyväskylä: PS-kustannus

Kuorelahti, M., Lappalainen, K. & Viitala, R. 2012. Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) 2012. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Käyhkö M. 2022 Tuen tasot ja muodot Nurmijärven varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (Toim.). Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Matilainen M. & Hewitt S. 2024, Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: Santalahti

Määttä P. & Rantala A. 2016, Tavallisen erityinen lapsi: Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. Jyväskylä: PS-kustannus

Neitola M. 2022. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (Toim.) 2022. Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

OPH 2022. Varhaiskasvatuksen perusteet 2022 (Vasu)

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Varhaiskasvatuslaki 2022, 540/2018

Opetus ja kulttuuriministeriö, Vaka-tuki hanke 2022-2023

Pihlaja, P. & Viitala, R. (Toim.) 2019. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pollari K.&Ahola S. 2015, Muiden mukana vai joukosta erossa? – Henkilökohtainen apu lapsen osallisuutta mahdollistamassa. Teoksessa Hakalehto S. (Toim.) Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki: Hansaprint Oy

Puusa & Juuti 2021, Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus

Ranta & Heiskanen 2022. Toimiva tiimityö - jaettu vastuu lapsen tuesta. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (Toim.) 2022. Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sandberg, E. 2022. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus

Sandberg, E. 2024. Yleinen tuki; Laadukas kasvatus, ohjaus ja pedagogiikka. Keuruu: ES Pedagogica oy

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2002, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Uusitalo, L. & Vuorinen, K. 2020. Positiivinen kasvatus inklusion tukena. Teoksessa Takala, M., Äikäs, A. & Lakkala, S. (toim.) 2020. Mahdoton inklusio? Tunnista haasteet ja mahdollisuudet. Jyväskylä: PS-Kustannus.